

Тыва АССР-нин Министрлер Чөвүлелинде болгаш күрүнө албан черлеринин ажылдакчыларынын профэвилел обкомунда

Тыва республиканың көдээ Советтеринин социалисттик чарыжының 1963 чылдың бирги чартыында түннелдеринин дугайында

Ажылчы чоннар депутаттарының көдээ Советтеринин социалисттик чарыжының 1963 чылдың бирги чартыында түннелдеринин талазы-биле кирген материалдарын көрген, Тыва АССР-нин Министрлер Чөвүлели болгаш күрүнө албан черлеринин ажылдакчыларынын профэвилел обкому тускай доктаалды үндүргөн.

Социалисттик чарыжтын бирги черин Чөөн-Хемчик районунун Шөми недээ Совади (даргазы эш С. А. Куулар, секретары эш Л. Арачка) эздөө деп санаан. Ичинде Тыва АССР-нин Министрлер Чөвүлелинин болгаш күрүнө албан черлеринин ажылдакчыларынын профэвилел обкомунун шилчир. Кызыл тутун Чөөн-Хемчик районун Ийме көдээ Советинден алган, ош Шөми көдээ Советинге тыпсыр деп доктааткан.

Өвүр районунун Сагы недээ Совади (даргазы эш Т. Н. Тувет-оол, секретары эш Ногел) социалисттик чарыжтын ийги черин эздөө болгаш Тыва АССР-нин Министрлер Чөвүлелинин болгаш күрүнө албан черлеринин профэвилел обкомунун Хүндүлел бижик-биле шаңнаарын шийттирээ.

Тес-Хем районунун Нарын, Тады районунун Элегес,

Барыын-Хемчик районунун Шекпэр, Каа-Хем районунун Сарыг-Сеп көдээ Советтери чарыжтын негеделерин долдур күүсетпэн-даа болза, социалисттик хүлээлгелерин күүседир болгаш ажыл-агый, культура тургузууш кунун удурутун экижидер талазы-биле улуг ажылды чорутканын Министрлер Чөвүлели болгаш профэвилел обкому демдеглезен.

Бий-Хем районунун Өк болгаш Аржаан, Тады районунун Межегей болгаш Кур чер, Тожу районунун Смытыг-Хем, Каа-Хем районунун Ильянка, Улуг-Хем районунун Чаа-Хөл көдээ Советтери болгаш «есе-даа чамлык көдээ Советтер социалисттик чарыжты четпес организа-тап, көдээ культура болгаш ажыл-агый тургузууш-кунун кошкак удуртканын доктаалда база айткан.

Социалисттик чарыжты удурутун экижидерин, чели чылдың бешки чылынын улус ажыл-агыйынын планын күүседиринче Советтерин болгаш активтин бүт күштерин угаандыраарын район, көдээ болгаш суур Советтеринин күүсөмнарына Тыва АССР-нин Министрлер Чөвүлели болгаш күрүнө албан черлеринин ажылдакчыларынын профэвилел обкому дааскан.

Тыва АССР-нин Министрлер Чөвүлелинде

Өрт камгалалының, өрт дружиналарының дайынчы аргалының болгаш оларның харыылаар объектилеринин өртке удур байдалының хөй-ниити көрүлдесинин түннелдеринин дугайында

Өрт командаларынын, өрт дружиналарынын дайынчы аргалынын болгаш оларнын харыылаа турар объектилеринин өртке удур байдалынын хөй-ниити көрүлдесин чорутканын эки түннелдерин берген деп, Тыва АССР-нин Министрлер Чөвүлелинин түзүлгө алган доктаалды демдеглезен. Өрттү бодурубас талазы-биле, бүдүрүлдереге, тузугарга, колхозтарга болгаш совхоз-тарга өрт айымалын чалдыраар талазы-биле чон ортузунга тайылбырлап болгаш организаастыг ажыл көрүлдесин чоруттуган болгаш өрт командаларынын, дружиналарынын дайынчы аргалы болгон.

Өрт командаларынын, дружиналарынын дайынчы аргалынын болгаш оларнын харыылаа турар объектилеринин өртке удур байдалынын хөй-ниити көрүлдесинин түннелдеринин кылдыр талазы-биле республика комиссиясынын протоколу Министрлер Чөвүлели бажылаан.

Өрт командаларынын болгаш дружиналарынын дайынчы аргалынын хөй-ниити көрүлдесинин түннелдеринин талазы-биле бирги черин Улуг-Хем район (райнуусом даргазы эш Чимдан, өрт инспектору эш Степанов), ийги черин Кызыл хоорай (хоорунуусом даргазы эш Крассый, өрт командалынын начальниги эш Попов), үшкү черин Барыын-Хемчик район (райнуусом даргазы эш Биче, өрт инспектору эш Носков) эздөө деп доктааткан.

Тыва АССР-нин Министрлер Чөвүлелинин 1963 чылдың апрель 13-теги № 222 доктаалы-биле бажылап хөй-ниити көрүлдесинин дугайында дүрмүзү баугаар баштайгы үш черлерин эвээр районнарда шаңнааларын тыпсыр Тыва АССР-нин Хөй-ниитинин корумчурун камгалалынын министерствоотунга (эш Алдын-оолга) дааскан.

Номчукчулар бижип тур

КУКУРУЗАНЫ КАМГАЛААР

Чөөн-Хемчик районда «Тыва» совхозтун Хөндергей салбырында Сат Дорку удурткан механизастаттынган эвенонун кежигунери бо чазын 600 гектар кукуруза тарым оонадалдыг тургаш, 740 гектары таран.

Ук эвенонун кежигунери кукурузаны таранынын соонда, оон олуругарынын аразын сайырадыр, чөмиччилдигер төгер талазы-биле кандыг-даа ажыл чорутпаан. Оон түннелде кукурузанын бүтү шөлүн яном-буру чашпап, сизген төме алы берген. Ол чорук кукурузанын ногаан массазынын көзүлгөсин «саазым» турар.

Совхозтун Тере-Хал салбырында таран кукурузанын үнүжү эки. Изыг болза-даа ол чагай кукуруза-

КЫСКАЗЫ-БИЛЕ

ШЕФТЭШНИН
Эрткен дыштаныр хүнде Тожу районда «Май 1» колхозтун төвү Ий суурун чуртакчылары шефтош-кин кылгаш, 60 метр узун дуртук, доораа 4 метр, 2 метр ханы силос оштары касканнар. Шефе шупту 125 киж киришкен. Анаа М. Бичилдик, К. Кылай, Т. Биче-оол, К. Шанмырмыр олар кысмаккай ажылдааннар.

К. Нол.

ЧЕТТИРДИВИС
Нийтинин малынга четтир чөм-суурну белеткеп алыр дээш хаймышкынын ажыл Улуг-Хем районда «Күш-ажылдын тосту» колхозтун Эйлинг-Хем участкасында улам калбарган. Сиген белеткелинде шупту 63 киж кириш турар. Бригада бо хүнерге чедир 400 гектар черин сизгени кестирип, оон 4926 центнери сарааттаан.

М. Кырыг-Нара.

Советтер ажылдан

Барыын-Хемчик районунун Дон-Терезин суурнуку сонгуччуларынга Тыва АССР-нин Дээди Советинин депутаты О. Т. Алдын-оол бодунун депутат өтчөдүн кылып чоразан. Ол — депутаттын бо чылды ийги өтчөдү.

Депутат бодунун чугаазынын эгезинге Совет чазынтын тайбын политиканынын бир улуг тимпелдеринин дугайын, тодаргайлаарга, ядролук чөпөктүн чамдын шөлелдеринин хорур дугайында Нерзеге өт салгынын ужур-дузанын сонгуччуларга таныштырган.

Сонгуччулар бистин күрүненин тайбын политиканын чангыс эспетин-биле детинишкен, боттарынын кызымккай мүш-ажылы-биле тайбын хөрозинге боттарынын салышынын киририн демдегеп турганнар.

Оон-биле нады суурда чонуну хлеб хандырылганынын, транспорт харылаазынын, радио дамчыдылганынын, башкыларынын чурттага бажындары-биле хандырылганынын айтырыгыларын шийттирээринге дузалажырын депутаттан дилээннер.

М. Зрген.

Улуг-Хем районунун Чаа-Хөл недээ Совадинин элчөгиг сессия-ынга культура-чырыдышынын албан черлеринин кышка белетке-линин дугайында айтырыгы чугаалашкан. Бо талазы-биле «Найырал» совхозтун Булун-Терек салбырынын эргелкчизи эш Давааның илеткини болгаш доктаамал комиссиянын даргазы эш Уйну-оолдун эдеринин илеткини сессия дыңнааш, көдээ Советтин деви-зоринде культура-чырыдышынын албан черлеринин кышка белет-келинде четпестери тодаргай илереткен.

Көдээ Советтин хамаарылганында клубтарнын, библиотекалары-нын кышка белеткелинде четпестери дүрген чалдыдып, септелгел-рини болгаш олар өмш белеткенин дүрген доозарынче угланган хемчеглерин айткан шийтирини сессия хүлээп алган. Ол шийтири-нин көдээ Советтин күсөмну, хамаарышкан организациялар ам бот-тандырын турар.

М. Сыгыр-оол.

АРЫГ-БАЖЫНЫҢ ХОВУ ШӨЛДЕРИНДЕН

ЧОЧАК-ТАРАА
Эрткен чазын «Улуг-Хал» совхоз-тун Арыг-Бажы салбырынын 160 га черге таран чочак-таралы багай эвес өвүр үнген. Механизаторлар сылта чочак-тараны эрткен 5 хо-вукта кезип докшаш, бастырыла-зын чорудуп турар.

Бо үнелг культураны ажаап алымшынынга механикаторлар Хунажик, Анай-оол, Сырын-оол, Дакпа олар иленилгил, эки ажыл-дааннар.

БУДУН-БУРУ
Оа-ла сабырла малга будук-буру чөм белеткел эки организаастатты-ган. Арыг-Бажы суурну чуртакчы-лары дыштаныр хүнерге болгаш ажыл шагыннын соонда массалык-биле үнүп тургаш 106 тоннаны белеткеш. Ылангы эш Дунгар-оолга

удурткан ногай бригаданын кежи-гунери 104 тонна будук-буруну белеткеш хүдээлгенин доозар чыгалы берген. Ол Бригадалан эштер Димит, Чалбанай, Тас-оол, Вегга болгаш Чүсүмаа оларнын кижги бүрүзү 3—6 тоннаны белеткеп, мурнакчы ажыл-дап турарлар.

КЕЛИР ЧЫЛГА
Районун колхозтары болгаш совхозтары чыгы, күсүк чер алдыра-лазынче онда кичээлгейн угланды-ган, мыза тускай эвендар ажыл-дап турар. Бо хүнерге чедир рай-онда 13 муң га ажыл чер алдарты-ган.

Ангы-аггы ажыл-агыйлар-биле алдыр, «Найырал», «Улуг-Хал» совхозтарда болгаш «Чодура» кол-хозта байдал эки болуп турар.

М. ДАЛАА.

Ферманын мурнакчылары

Тес-Хем районунун Эрэинде Ленин атыг колхозтун № 2 сүт-бараан фермазынын саянчылары инек бүрү-зүндөн хөй сүт саалдазы дээш ботта-рынын аразында социалисттик чары-жыг ажылдап турарлар.

Ол чарыжтын бирги черинде эш Долза, ийги болгаш үшкү черле-ринде эштер Даваа, Балчыт олар чо-руп турарлар. Ильдун төнчүзүнге чедир инек бүрүзүндөн оларнын сат-ган сүдү ортумаа-биле 600 кг ажыл будуудаан.

Бешки кластын өрениччизи Светлана Давит чыгы дыштаныла-зынын үезинде бо ферманын ажы-лынга дыкка эки дуздалашкан. Ол, сүт долгаар черге июнда 40, июльде 48 күш-хүнүн ажылдаан.

Н. ЛОПСАН.

Чылгычы

Улуг-Хем районун «Х улуг ху-раа» колхозунун чыгычымы Хова-лыг Хиринг-оол ам үш чыл дүргүзү-нда чылгы кадарган.

Оон ажылга дуржуглазы угладып, көргүзүлгө берип турар. Бо чылгы төрөң 52 бенин бүгү кулунарын чидирг чокка ажаап алган.

Чыгы үзе 200 ажыл баш чыл-гыны Кызыл-Хаш, Чартык-Баштары деп черлерге эки семитип оларлат-кан.

К. ОЙДУП-ООЛ.

Мал ажылының продуктуларын көвүдөдир талазы-биле алган хүлээлгелерни үлегерлиг күүседир дээш

Тады районда «Революцияның чалымы» колхозтун Марачека сүт-бараан фермазынын ажыл-ишчилери мал кыштага-а дымшыкыныга белеткел ажылдарын калбартып, сизген сүлөс белеткелчини күштелдирип турарлар. Бо ажылдарга Т. Соян, К. Арнак, И. Виноградов олар онза шалымкын кирижи турарлар. ЧУРУКТА: көк-сула сараатташ-кыны. Фото В. ЛУТКОВТУУ.

САРААТ КӨВҮДЕП ТУРАР

«Совет Тыва» колхоз көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрү болгаш күрүнөге садар талазы-биле бодунун муонунда салдыган планын даал-галарын күүседир дээш, ажыл-агый чыл келген турум-на мал ажылы-нче, оон быжыг чөм-суурун тургузарынче улуг кичээлгейн салып турар.

Колхозтун девискээринге өлт-сиген четтир көргө, сизген болгаш сүлөс белеткеш тос бригаданын тургузуу, четтир санын кижги болгаш чөпөк-чөпөккө организаастаан. Август 20-деги медээ баугаар алырга, ажыл-агый 2970 тонна сизгени белеткеп алыр жуураг тургаш, черек кырын-да 1457 тоннаны белеткеп, планын барык-ла чартык хуу күүседип берген. Сиген кезеринин баштайгы үе-инден эгелээш, ажылды шын органи-заастап, кижги күжүн, техниканы таар-ыштыр тургускан. Колхоз ам көк суланы кезип өгөй берген-даа бол-за, сизген белеткеп турар бригадалар күжүн сугартпаан.

Сиген болгаш сүлөс белеткеп тур-ар тос бригаданын аразында Тол-булда Иван Бараанын болгаш Сер-гей Мангырын бригадалары мурнак-чыларын олурунда чоруп турар. Ийи бригада каттыкшап нийтинин-биле 800 тонна чыгым сизгени белет-кеш жуураг. Мангырын бригадазы 340 тонна сизген белеткеш тургаш, черек кырында ам 273 тонна сизге-ни белеткеш. Ол ышка Баран-нин бригаданы ам 60 тонна сизгени сарааттап алыр болза, планын дол-дур күүседип алырлар. Ынчаарга бригадаларын кайымы-да сүлөс са-лымынын планын шагда-ла күсөт-кен. Бригадалар каттыкшап 470 тонна сүлөс садыр тургаш, август 10-на чедир 477 тонна сүлөсү сал-ган. Бригадаларын кайымы-да хол кадмырын калбаа-биле ажылдап, эр-тен өрте болгаш кезекки серинде хөй немелде сизгени ыш аразында кадмыр-биле ажаап ап турар. Оон ангыда, айт-хөлдү ажаала эдилеки, күш-ажылдын сагыла-чуруму эки болгаш ажыл бедик бүдүрүчүлүг болуп турар.

Кажан сагыш салыр ирги?

Мал ажылынга ажылдар күзели-вис илеретип, совхозтун дирекция-зынга бажырышкын кириривиске, биске 600 баш төрүүр койну хүлээ-дип берген. Нийтинин малын күш-тегилдеп бидер, хорамча чок кыштагларды дээш күзөл-сорууттг ажылдап турар бис.

Иччээл-даа хомудангы болгаш бистин сагыш-сеткилини оожур-гатап бир айтырыг дугайын мава чугаалдаш артамы чок болуп кел-ди. Ол болза бистин амдырап-чуртталганын дамаарышкан. Сов-хозтун дирекциязы чүгге ийи кижге өй майгыны биске берген, бө-жөк-хөресселерин ажык шөлде ооваап алган чурттал турар бис. Чыг-боран үелерин шыдажып-ла келдиз. Совхозтун хүлээлгелер ма-лын менди кадалгаар дээш чамдык-та тургузулдеп чыгтарда безин бичи майгыныстып өске чагла-таныр черин тыпшайн баар бис.

Бо дугайында совхозтун удурут-чуларындан негедде кылдырывиска, өг-орон чедиреш дээр, а ыштава-ка шүүт туттар боор-дур. Ийи чаш тургуларыны өске аалда алпарып каан бис. «Тийлелге» дээр республи-када улуг, шыдалыг совхозтарын бирээш болтай. Ол хөрезиде мал ажылыны, ону ажаап кадалап турар кижилерге сагыш салбайн турар-дыр.

Бистин майгынычтажывынын ча-нында улуг хөй кажазы чок бол-за, түр үзе чер чоразан кижилер-ге дөмейлешер майгы кестер апар-дыр. Малчыларынын культу-ра-амдырап хандырылганын улам эки-жидер талазы-биле СЭКП Тыва об-комуну бешки пленумунун шийти-ри Тады районун «Тийлелге» совхозунда канчаар күсөттигини ту-рарына бо чижек бир барымда бооп болур.

Т. ОЧУР-ООЛ,
Б. БИДУП-ООЛ,
совхозтун хөйжурлары.

Күзенчиг-дир

Социалисттик чарыжты организа-астаарынын чаа аргазын — коммуни-сттик күш-ажылдын дээш шимчөөш-кенин калбартыр талазы-биле органи-заастаарыны өвүр районуну комму-нисттик күш-ажылдын организаастаары чүге чорутууш турарлар?

Бо айтырыгын ол организаастаары-нын удуруткучуларынын мурунуга шак ыңчаар дорт тургузар, комму-нисттик күш-ажылдын дээш шимчөөш-кенин районга эгелээр үе ам черде келген. Маана чүү чүве шалтык бооп турары?

Районда 15 хөйжү бригадалар, 10 ажыл сүт-бараан фермалары бар.

МУРНАП ТУРАР

Чөөн-Хемчик районда Чыраа-Бажы совхозтун Хорум-Дог салбырында төп сизген бригаданын ангыда, бичи-бичи эвендары база тургус-кан. Сигенчи эвендарын бирээш-де кырганар ажылдап турар. Эвен-он 65 харлыг Кечим-Шай баштал турар. Кырганар 15 хонук шийтеде 32 тонна сизгени хол кадмыры-биле кестеш, сарааттап тургускан. Олар ам өске шөлдерин сизгени кезип киришкенер.

О. Навай.

Республикада мал чөмнеринин белеткели

(1963 чылдың август 20-ге чедир, хуу-биле)

Районнар	Сиген	Силос	Будук-буру чөмнер
Чөөн-Хемчик	36,1	—	2,1
Улуг-Хем	29,2	—	6,7
Барыын-Хемчик	29,0	—	2,2
Чөөн-Хемчик эргелели	31,1	—	3,7
Тожу	36,4	94,2	—
Бий-Хем	31,2	0,7	2,8
Каа-Хем	30,3	—	4,0
Тады	21,3	—	0,4
Тады эргелели	27,4	0,9	1,8
Тес-Хем	44,6	—	1,4
Өвүр	28,2	—	0,9
Тес-Хем эргелели	32,9	—	1,2
СОВХОЗТАР:			
«УТКА 25 чылды»	45,9	—	7,6
«Чыраа-Бажы»	42,9	—	1,1
«Шекпэр»	40,2	—	—
«Өк»	39,5	1,3	1,7
Дуржулга станциязы	39,3	—	—
«Бардык»	38,5	—	7,1
«Тес-Хем»	37,2	—	1,3
«Сут-Хал»	34,3	—	2,5
«Улуг-Хал»	27,0	—	11,2
«Талаа»	26,4	—	2,9
«Тийлелге»	25,0	—	—
«Межегей»	24,3	—	1,1
«Элегес»	23,0	—	0,9
«Найырал»	15,7	—	3,4
«Тыва»	13,9	—	—
«Суннак»	3,1	—	—
«Көк-Тей»	2,4	—	—

Август 20-ге чедир республиканын ажыл-агыйлары нийтинин ма-лынга сизген белеткешинин планын 29,8 хуу, силос салырын—0,4 хуу, будук-буру чөмнер белеткешин—2,7 хуу күсөткен.

Луган область. Августтун бо хүнеринде Дон чамын хө-вүзү магалыг каас-чараш. Станция-Луганскийн бүдүрүлгө эр-гелелинин «Донецкие зори» деп совхозунга хамаарып турар делгем ховуларда бедик үнген кукуруза кара-ногаан далай болу берген чалгып турар. Муң гектар шөлгө трактористер олурутар аразынын бо бажырылганын үш катар чорут-каш, органикит-минералдыг чөмүшкүлгө төккөш.

ЧУРУКТА: совхозтун директору А. М. Платонов (согаай талазында) биле ийги салбырын эргелкчизи Ф. Н. Комаров олар кукуруза шөлүн көрүп тур.

Фото Р. Азрельдани. СЭТА-нын фотохрониказы.

